

Vrijdag 13 October 1916.

Gisteren in de tram.

Wat mag er toch te doen wezen? Het lijkt alsof heel de vrouwelijke werkersbevolking, in breeden stroom door de straten liep, alsof het eene stad van enkel vrouwen was, en allen dezelfde richting in, allen naar het Rabot — een wijk van Gent — toe.

Weldra is het te vernemen. In eerste klas wijkt nu alle decorum. Een dame geeft bescheid aan de verwonderd naar de hollende groepen starenden.

“Bij duizenden en duizenden zijn de mannen opgeëischt; hun vrouwen willen ze zien vertrekken, nog 't een en 't ander medegeven... Ge weet, dat al de burgerwachten insgelijks opgeteekend staan om te gaan werken voor de Bochen, een oprechte schande,” besluit ze.

“Madame, zwijg als 't belieft,” antwoordt de haastig toegeschoten trambeampte, ze weerhoudend, stout gebiedend, als tegen een kind, dat op het punt staat in 't water te tuimelen, “ge weet niet, wat gevaarlijk spel ge speelt. Spioenen overal,” fluistert hij.

De dame zwijgt; geen inzittende, die nog roeren of eenige nieuwsgierigheid toonen durft.

“Ik heb ze zien optrekken, daar zoo even, van uit mijn venster,” vertelt de vriendin, bij welke ik verwacht was, met een ontdaan aangezicht. “Al ellendigen, met hun pakjes onder den arm of op den rug, ik heb gekreeschen als een kind.”

En terwijl ze 't zegt, weergalmt gezang.

Daar komt een nieuwe, kleine hoop werklieden aan onder gendarmhoede. Kranig heffen deze mannen het hoofd in de hoogte met uitdagende blikken. Luid gaat het trotsch protest de ruimten in:

"Ze zullen hem niet temmen,
Den fieren, Vlaamschen Leeuw,
Al dreigen zij zijn vrijheid, met
kluisters en geschreeuw!"

Het is nog de geest der neringen, de geest van 't vrijheidlievend, Gentsche volk, de geest van Artevelde, die hen bezielt... Ze zijn voorbij.

Enkele, door den wind verwaaide tonen, zweven nog tot ons over:

"Zoolang de leeuw kan klauwen,
Zoolang hij klauwen heeft!"

Hun dapperheid, hun moed in het torsen van zooveel leed, is misschien nog roerender en meelij wekkender dan de diepvernederde, gedrukte houding der gelatenheid, der moedeloze overgave aan een onontvluchtbaar noodlot.

In het Palace Hotel zitten er ook, metaalbewerkers, die geweigerd hebben den vijand van nut te zijn. Hun vrouwelijke verwanten staan voor het gebouw, een treffende eerewacht vormend. Misschien zullen de gevangenen daarbinnen door een gemurmel van stemmen, door ik weet niet welke ingeving des harten, raden dat ze daar staan; het zal hen zedelijk steunen in 't volharden van den wederstand aan 't geweld...

Het is geen lichte taak, er hoort heldenmoed toe om een dag te leven met water en een korst droog brood, om den volgenden dag niets te krijgen dan een kruik water en den derden dag nogmaals een korst brood en aldus immer voort, totdat het den teisteraar zal believen, dat uitputtend voedingssysteem te wijzigen... nu wordt er bericht, dat velen der vertrokkenen zijn teruggekeerd, omdat de consul van Amerika tegen hun inbeslagneming is opgekomen; niemand weet er de waarheid van. De dagbladen mogen niets schrijven met vrije pen. Altijd zeker is, dat betreurlijke dingen 's nachts hebben plaats gevonden: grootmoeders, moeder en huisvrouwen hadden hun laatste spaarpenningen aan de vertrekkenden medegegeven ter verzachting van hun lot in den vreemde. Sommigen onder hen verspilden het geld in braspartijen. Op de Koornmarkt — na middernacht —

wilden de woestaards binnen in een herberg. De baas opende niet. Ze stampten op de deur om ze in te beuken. Een schildwacht kwam er tusschen; maar dreigend, in overmacht vielen ze hem aan, hij moest wijken voor hun woede. De bange kastelein liet ze eindelijk binnen en ze dronken zich zat of beter gezegd, nog zatter dan ze waren. Heel den nacht weergalmde langs de straten de schier niet meer herkenbare zang van den "Vlaamschen Leeuw."

"Ze mogen niemand tot werken dwingen," zegt de een. "Ze mogen zeker; — ze doen het onwettelijk;" — "de werklieden gaan uit vrijen wil." — Elk spreekt zijn meening uit in koffiehuzen en bij bijzonderen," beweren anderen.

Virginie **LOVELING** (« *In oorlogsnood* »)